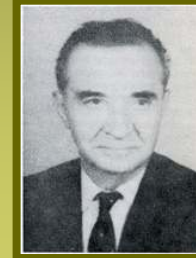
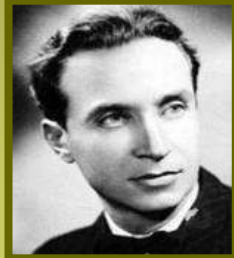

ПАРИТЕ СЕ ОТЕПУВАЧКА

(драма во пет чина)

Ристо Крле

проф. Горан Станикевски-Горјански

ПРЕДАВАЊЕ

Притисни **Shift+F5**

Ристо Крле

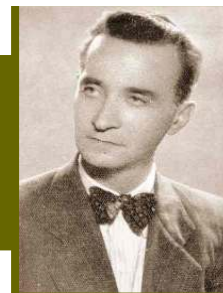
ПАРИТЕ СЕ
ОТЕПУВАЧКА

(драма во пет чина)

Ристо Крле (1900-1975)

РИСТО КРЛЕ е роден во Струга 1900г., во семејство на чевларски мајстор.

Завршил основно училиште и први клас гимназија до 1912, а втори клас се запишал дури четири години подоцна, под бугарска окупација. Рано останал без татко, па повторно бил приморан да го напушти школувањето и да работи.

Антон Панов, Димче Стефановски и Ристо Крле

Од 1920-1924г. Активно учествува во аматерската театарска група „Црн Дрим“. Следната 1925г. Заминува во Подградец, Албанија, каде работел како чевлар. Тогаш ја слушнал приказната која ќе го опседне и за која ќе се обидува да пишува десетина години.

Во неговата чевларска работилница дошол селанец да бара евтини чевли за мртовец. Ја раскажал трагичната приказна дека синот кога по 20 години печалба се вратил од Америка домашните не го препознале и го убиле.

ВАЖНО

Без искуство, самоук, но постојано прогонуван од случката, на крајот ја напишал пиесата во еден здив. Тоа било во **1937** година, кога Крле ја напишал својата неповторлива „**Парите се отепувачка**“. Скопскиот театар ја прифатил и премиерата се одржала на **27.12.1938** година.

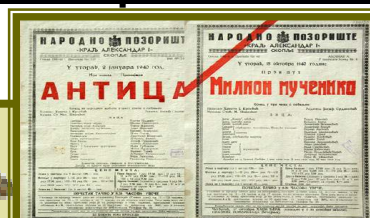
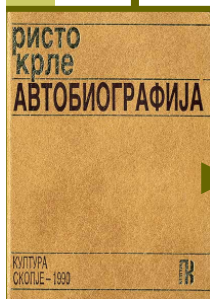

Тој ги напишал и драмите: „**Антица**“, „**Милиони маченици**“, „**Гроф Миливој**“, „**Велик ден**“.

До крајот на својот живот ја пишувал својата „**Автобиографија**“.

По Втората светска војна работел и живеел во Скопје.

Добитник е на награда за животно дело.

ВАЖНО

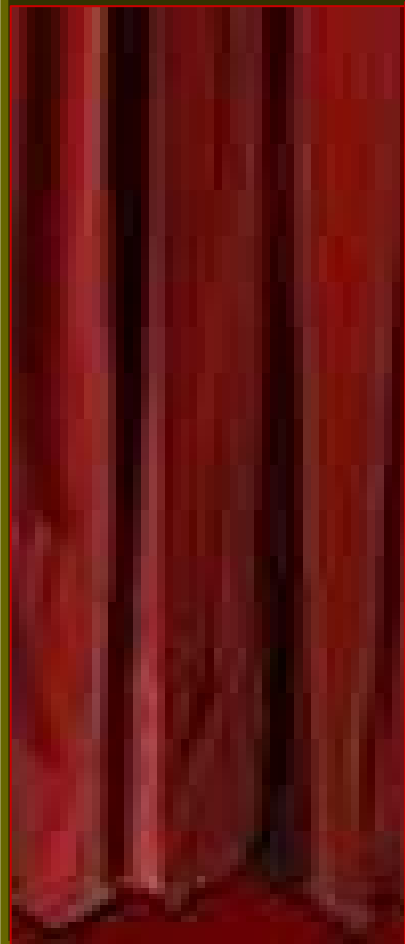

ПАРИТЕ СЕ ОТЕПУВАЧКА

(драма во пет чина)

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
„КРАЉ АЛЕКСАНДАР I“
СКОПЈЕ

Сезона 1938-1939 Претскапа бр. 123

У уторак, 27 децембра 1938 год.

Први пут

НОВАЦ ЈЕ УБИСТВО

Комедия из југословенског живота у 4 чина с поглављама

Написан: Христо Ј. Крлевски
 Музика: Ст. Мал. Шајчевиќ

Улога: Ј. Срдановиќ

ЛИЦА:

У првом делу:
 Матр, сиромашан мексикарац
 Матр, његова жена
 Софја, његова сестра
 Катја, његова сестра
 Јанко, његов син
 Франц, његов син
 Снежана, његова сестра
 Тана, његова сестра
 Пана, његова сестра

У другом делу:
 Матр
 Матр, његова жена
 Софја, његова сестра
 Катја, његова сестра
 Јанко, његов син
 Франц, његов син
 Снежана, његова сестра
 Тана, његова сестра
 Пана, његова сестра

Жанр: Комедија

ЦЕНЕ МЕСТА:

Ложа у партеру (са 6 места) 120.— ден.
 Фотка у партеру: I—II ред 20.— ден, IV—V ред 15.00 ден, VII—X ред 10.— ден, XII и XIII ред 8.50 ден, XIV—XVI ред 6.— ден.
 Ложа на I балкону (са 6 места) 90 ден.

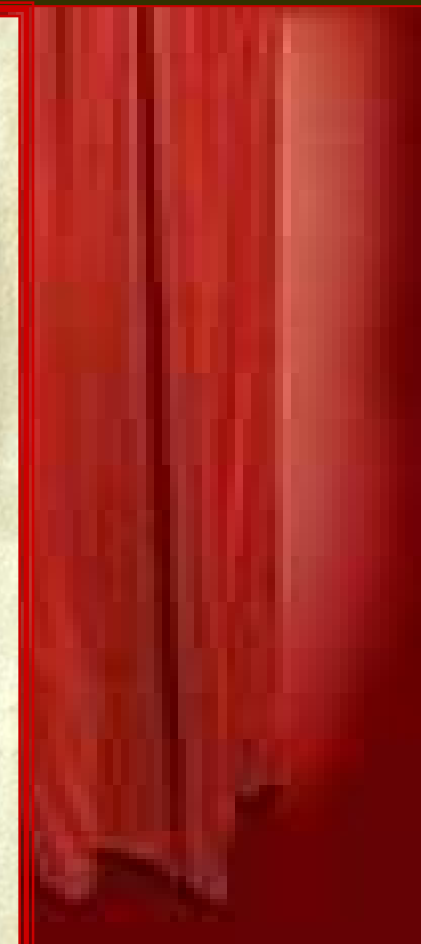
Први балкон: I ред 17.50 ден, II ред 15.— ден, III и IV ред 12.50 ден, V—VI ред 10.— ден, VII и IX ред 7.50 ден.
 Други балкон: првоступ у сцени 1 ред 10.— ден, II ред 7.50 ден, III ред 5.— ден, IV и V ред 3.50 ден. Седница са стране 4.— ден.
 Скамје 3.50 ден.

Почетак тачно у 8 1/2 часова ујутру

Улазница се продаје сваког дана на позоришном билећу (у ложи ујутру од 11—12 часова, а на дан престављања од 11—12 часова и од 17 часова до 20 минута престављања). Тада дана могу се купити и улазнице за сваку преставку која је на репертоару у току одређеног претходног појављивања за абонамант А и В, али и користити кредит за 30 дана од дана престављања са вкупном таксом од 20% од вкупног износа абонамана са 20% постојеће тарифе бр. 31.

Репертоарна карта, која се на продају до 18 час. на дан престављања, бежа продаја.

Четвртак, 29 децембра: ЧОВЕК БЕЗ ХУМОРА

ЛИЦА ШТО УЧЕСТВУВААТ

МИТРЕ, сиромав земјоделец
МАРА, негова жена
АНЃЕЛЕ, нивни син
КАТА, нивна ќерка
СОФРЕ, нивни зет, Катин маж
АНА, нивна внука од ќерка им Ката
КОТЕ, близок роднина, бивш печалбар
ДЕПА, жена на Котета
ФРОСА, кума Митрева
СПАСА, девојче на 7 години → **деца на Фроса**
ТАНЕ, дете на 3-4 години → **деца на Фроса**
ПАНДЕ, кирајџија
ЈАНКУЛА, земјоделец
ПРВО ДЕТЕ
ВТОРО ДЕТЕ
ЕДЕН СЕЛАНЕЦ
ЕДНА ЖЕТВАРКА
ЖЕТВАРКИ

г. Витусија-Ѓаличино Зависноста новинарите на чешмата

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
„КРАЉ АЛЕКСАНДАР I“
СКОПЈЕ

Севена 1938/1939 Претплата Бр. 123 АБОРЖАН А
У четвртата улица Бр. 12

У уторак, 27 децембра 1938 год.

Први пуг
НОВАЦ ЈЕ УБИСТВО

Клада на југословенскиот јазикот у 4 чина с одмором

Режисер: Христо Ј. Крстев
Музика: Ст. Мал. Шабанов
Глумци: Ј. Славковиќ

ЛИЦА:

У првом делу	У втором делу
Митре, сиромав земјоделец	Тато Митров
Мара, негова жена	Жана Срданов
Ѓанго, нивен син	Димитр Срданов
Ката, нивна ќерка	Натко Катено
Ѓанго, нивен зет	Ѓанко Срданов
Фроса, нивна кума	Ѓанко Срданов
Саса	Ѓанко Срданов
Тана	Ѓанко Срданов
Пане, кирајџија	Ѓанко Срданов

У втором делу:

Митре	Ѓанко Срданов
Мара, негова жена	Жана Срданов
Ѓанго, нивен син	Димитр Срданов
Ката, нивна ќерка	Натко Катено
Ѓанго, нивен зет	Ѓанко Срданов
Фроса, нивна кума	Ѓанко Срданов
Саса	Ѓанко Срданов
Тана	Ѓанко Срданов
Пане, кирајџија	Ѓанко Срданов

Поне до вечера на 1938 год. Друга до вечера вечерно глумба и музика на 24 часа

ЦЕНЕ МЕСТА:

Ложа у округу (за 6 места) 120 — ден	Прва балкона 1 риз 12,50 ден; II риз 15 — ден;
Фоталс у округу: I—10 риз 20 — ден; II—12	III и IV риз 12,50 ден; V—12 риз 10 — ден;
III риз 15,50 ден; IV—12 риз 15 — ден; V—12	VI и VII риз 12,50 ден;
VI риз 12,50 ден; VII—12 риз 10 — ден; VIII—12	Друга балкона: I—12 риз 10 — ден;
IX—12 риз 10 ден; X—12 риз 10 ден; XI—12	II—12 риз 10 ден; III—12 риз 10 ден;
XII—12 риз 10 ден; XIII—12 риз 10 ден; XIV—12	Средна 3,50 ден; Четврта на открито 4 — ден;
XV—12 риз 10 ден; XVI—12 риз 10 ден; XVII—12	Скопје 3,50 ден

Поветак тачно у 8 1/2 часова увече

Глумбата на народно позориште „Крале Александар I“ Скопје (заедно со 11—12 чина, а на ден претставан на 11—12 места и на 17 места на до почеток претставан. Тито јанко музика се играат и уредбата на смену претставување ја на дополнително уредбата, претставите можат да одојат А и В, додека и претставите можат на 10 местата на народно позориште „Крале Александар I“ Скопје на четвртата улица Бр. 12, Скопје. Телефон Бр. 21

Претплата, ако се не врати до 18 час. на ден претставан, бидејќи не.

*Истуртак, 29 децембра ЧОВЕК БЕЗ ХУМОРА

Се случувало, се случува и ќе се случува насекаде
каде што постои и дури постои капиталистички строј.

ПАРИТЕ СЕ ОТЕПУВАЧКА

Драмата е составена од **пет чина** и **четири етапи**.

Темата е животот и трагедијата на едно македонско сиромашно семејство кое е принудено да го испрати својот единствен син на печалба.

Идејата е јасно изразена во насловот-проклетството на парите.

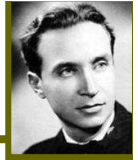
Таа е **битово-социјална драма** со мотиви од **печалбарскиот живот**.

Дејството се случува во дваесеттите години на XX век, некаде во Западна Македонија иако тоа може да се случи секаде. Но, амбиентот и битот е македонски.

* (За истата случка Албер Ками прочитал во весник и кратко ја споменува во неговиот роман „Странецот“, а потоа пишува драма со истиот мотив: „Недоразбирање“).

СОДРЖИНА

1 ЧИН

Во почетокот на драмата е опишана сиромашната куќа на селанецот Митре, жена му Мара, синот Ангеле и ќерката Ката.

Тие се будат рано, на првите петли, како што е обичајот кога се испраќа печалбар. Надвор е студено, снежно, два дена пред Свети Никола, што предизвикува страв кај домашните за патувањето на Ангеле.

Кај нив доаѓаат Коте и Депа за да го испрата печалбарот. Јадат, пијат и разговараат за печалбарскиот живот. Коте бил печалбар, па божем нешто повеќе знае и може да даде добри совети. Но, во разговорот се гледа нивната наивност, неукост, суеверие и заостанатост. Доаѓа и Фроса, кумата, со погача, како што е обичајот. Софрата мора да е полна, за кога ќе се врати печалбарот да биде исто така полна, односно да го пречекаат на софра.

ВАЖНО

На крајот, доаѓа Панде кој ќе го испрати Ангеле на брод. И тој седнува на софрата и од негово искуство кажува дека во Америка, пред Њу Јорк имало некое островче каде ги симнувале сите новодојдени и доктори ги прегледувале. Ако не биле здрави, со здрави заби, со коса на темето- тогаш ги враќале. Домашните се вознемируваат, бидејќи Ангеле нема пари за назад, но сепак се надеваат дека се` добро ќе заврши, зашто нивниот Ангеле е млад и здрав.

ВАЖНО

Испраќањето го прават со сите адети. Мара става стомна со вода на прагот, а Ангеле кога ќе излегува треба да ја кошне. Мајката го советува да праќа писма, да не седи многу години, да се врати за да го женат. Ангеле ветува дека ќе праќа пари, татко му да купи и ниви и нова куќа да направи. Ветува дека ќе оди кај кумот (мажот на Фроса) и ќе пренесе поздрав. Ангеле трга, а Мара му фрла пченица преку главата, тој ја кошнува стомната и сите плачат, а особено домашните.

ВАЖНО

Пагурче за ракија

2 чин

И дејствието на **вториот чин** се случува во куќата на Митре, каде сите (Митре, Мара, Ката, Депа, Коте, Фроса и нејзините две деца) седат покрај огништето и разговараат.

Разговараат за обични домашни работи и за тоа како Ангеле сега ќе почне да праќа пари. Иако имаат домашни обврски, тие сепак седат и всушност го чекаат да се врати Панде и да раскаже како поминале по пат.

Кога доаѓа, му даваат топла ракија и едвај чекаат да слушнат што има да каже. Тој на долго и широко им раскажува како уште кога тргнале црна мачка им претрчала преку патот. Тие од страв, од суеверното сфаќање дека тоа носи несреќа си помислиле да се вратат назад, но сепак продолжиле. Стигнале во градот, ги нашле другите гурбетчии и Ангеле тргнал заедно со нив.

ВАЖНО

3 ЧИН

Временски скок од 20 години, претставена е куќата на Софре, маж на Ката, и нивната ќерка Ана, која е убаво облечена и се дотерува. Таа има веќе 15 години и мисли на момчиња што фрлаат око на неа.

Дотрчуваат деца кои и`кажуваат дека дошол вујко и`Ангеле од Америка. Таа ги дарува со по едно јаболко и шамивче за убавата вест.

Влегува Ангеле во куќата со големи куфери и убаво облечен. Од нива ги викнале Ката и Софре и тие брзо доаѓаат во куќата. Ката е пресреќна што го гледа брат и`по толку години и што прво кај неа дошол, а не дома. Од куферот вади дарови за сите: на Софре му дава златен саат, на Ката чевли, копринени чорапи и златен прстен, за Ана исто, но и медаљон со пет златника кој и`го става на вратот. Разговараат за Америка, за тамошната слобода, за кината, театрите, парковите, но и за гангстерите.

ВАЖНО

Потоа почнуваат да се договараат како и кога да одат кај родителите. На крај решаваат Ангеле тука да вечера, па да оди кај родителите, но да не им каже кој е, а утрото да дојде Ката со семејството и заедно да се радуваат.

Вечерата поминува убаво и весело со песната на жетварките кои се дојдени за работа на нивата на Софре. Ангеле е воодушевен што зборува и пее на свој јазик, што е меѓу блиски и што девојките (жетварките) се убави, па се надева дека брзо ќе си најде жена за себе. На крај, Ангеле тргнува дома испратен со песна.

ВАЖНО

4 ЧИН

Куќата на Митре, новоизградена, добро подредена, со нови рогозини и килими, со миндерлак и перници. Митре и Мара штотуку завршиле со вечерата и жетварките, па Митре се испружува да испуши тутун, а Мара средува.

На портата доаѓа некој што се претставува како гурбетчија што му се расипал автомобилот и бара да преноќи кај нив. Тие го примаат, го понудуваат да јаде и разговараат. Зборуваат за нивниот син, кој се уште е во Америка и во последно време ни писмо не им пратил. Тие ја искажуваат својата болка што 20 години не си го виделе синот. Туѓинецот се фали дека тој за пет-шест години многу спечалил и дека сигурно и нивниот син ќе дојде со пари. Откако Мара му ја мести постелата на туѓинецот, тој се повлекува да се одмори.

ВАЖНО

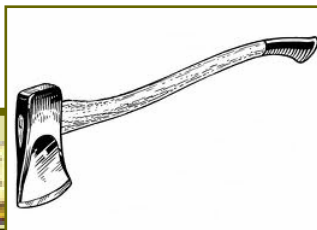
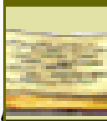
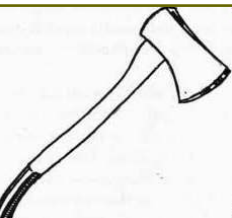

Митре и` го покажува на Мара полното куферче со пари кое успева да го отвори. Златниците му го поматуваат умот на Митре. Тие почнуваат да се сомневаат дека тој можел да ги спечали парите за толку краток период во туѓина, дека најверојатно ги нашол или ги украде. Мара му предлага да земе некој златник или целото куферче да го украде и да се прави како да не знае каде е. Но, Митре вели:

Митре: Ова куче не ги има спечалено, слушај ме ти мене! Овој има отепано некого за да дојде до овие пари! А кога тој можел да отепашто јас не би го отепал него и да станам богат човек? Како ги спечалил- така нека ги загуби! Секирата на ова куче!

Мара вознемирена од намерата на Митре, сака да го разбуди туѓинецот, но тој ја оттурнува и со секирата влегува во собата.

ВАЖНО

5 чин

Утрото Митре и Мара се соочуваат со гревот што го сториле.

Страстите се стивнати, но од стореното не можат да избегаат.

Кога доаѓа Ката со семејството, тие почнуваат да се сомневаат дека направиле нешто уште пострашно. Ката ја открива вистината. Мајката не може да го издржи сознанието дека го убила сопствениот син и умира од срцев удар, а таткото се прободува со нож.

ВАЖНО

ЕТАПИ ВО ДРАМАТА

1. **експозиција**- описот на куќата, обичаите за испраќање на печалбарот и испраќањето;
2. **заплет**- враќање на печалбарот во куќата на сестра му;
3. **кулминација**- планот да не се каже кој е и доаѓањето во куќата на родителите;
4. **расплет**- заслепеноста на таткото од парите, убиството на туѓинецот, откривањето на вистината и смрт на родителите.

ВАЖНО

ЛИКОВИ

Митре е сиромашен селанец кој е принуден да го испрати единствениот син на печалба. Тој живее мирен, скромен живот и постојано мисли на враќањето на синот. Но, кога доаѓа туѓинецот во неговата куќа, тој сосема се променува. Страста кон парите му го свртуваат умот и ќе го доведат во состојба да изврши злосторство. Толку е заслепен, што не ја слуша жена си, па дури и кон неа станува агресивен. Си наоѓа изговор и го убива. Се разбира, дека после тоа се кае за стореното злосторство, а кога разбира дека бил син му- се убива. Но, тој не е негативна личност, иако убива. Затоа што не убива тој, туку сиромаштијата и желбата за подобар живот, како и зависта.

ВАЖНО

МАРА е типична патријархална жена и мајка која ги почитува сите обичаи и која е потчинета на мажот и децата. Се обидува да го одврати мажа си од намерата да убие, бидејќи се плаши да не бидат откриени. Кога ја дознава вистината, мајчиното срце не може да ја поднесе- и умира.

АНГЕЛЕ е печалбар кој уште како дете го праќаат на печалба, а се враќа како возрасен маж. Тој постојано мисли на дома, на родителите и сестра си. Таму печалел и штедел, им праќал пари на домашните и среќен се враќа дома. За да направи поголема претстава од своето враќање, ја смислуваат играта заедно со својата сестра која ќе заврши кобно, за сите.

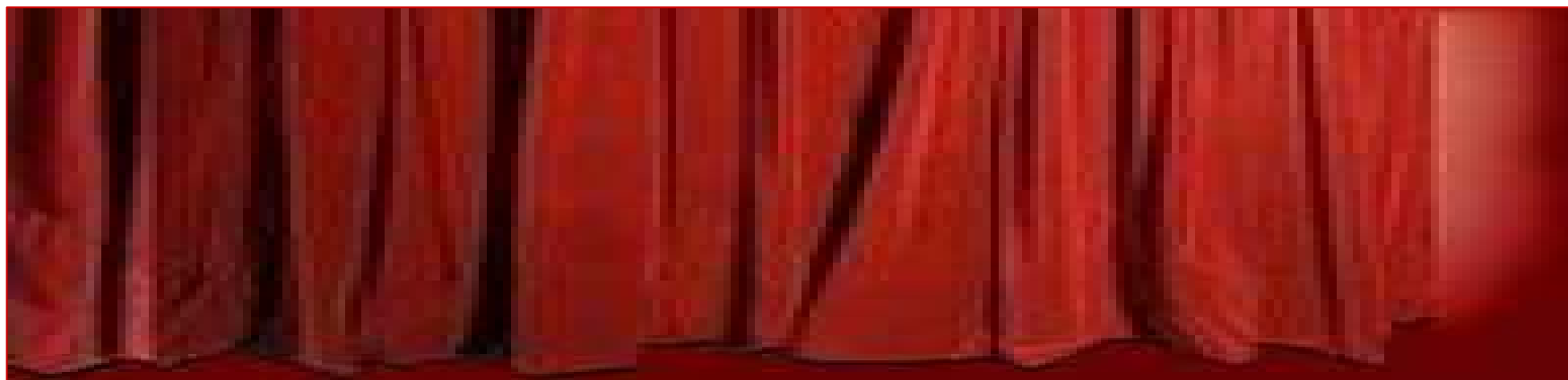
ВАЖНО

Да се запамети: Одликите на битовото во драмата се прикажани во обредната јазична изведба на комуникацијата, приказот на обичаите, верувањата и со улогата што народната песна ја има во драмата

ВАЖНО

КРАЈ

ДОПОЛНИТЕЛЕН МАТЕРИЈАЛ (информативно)

Притисни **Shift+F5**

"ПАРИТЕ СЕ ОТЕПУВАЧКА"

Ристо Крле е драмски писател, кој е роден 1900 год, како син на струшки чевлар. Напишал повеќе драми, но најголем успех имал со драмата Парите се отепувачка.

Во драмата се раскажува за една случка во с.Аларуп каде родителите не препознавајќи го својот син Ангеле го убиле.

Татко му Митре пред богатството на овој туѓинец кој полн со пари враќајќи се од Америка преноќува во неговиот дом како туѓинец на местото на синот. Драмското дејство е составено од 5 чина.

Во куќата на Митре и Мара, еден зимски ден имало роднини, пријатели за да го испратат Ангеле на печалба во Америка.

Од Ангеле се очекувало да им помогне на луѓето во сиромаштијата, во подготовките за свадбата на сестра му Кате и кога ќе се врател да се оженел и да оформел семејство.

Имало маси полни со храна, пијалоци, со здравици и благослови го испратиле Ангеле на печалба под турско, илинденско востание.

ДООБЈАСНУВАЊЕ

После 20 год во селото, ненајавено се вратил Ангеле од печалба во куќата на неговата сестра Кате и ја препознал неговата внука Ана.

Откако разбрале, неговите блиски го прославувале неговото враќање.

Потоа, вечерта, по смислениот план заедно со сестра си заминал во куќата на неговите родители Митре и Мара. Остарените родители не го препознале својот син и мислеле дека е туѓинец .

Тогаш почнале да го опишуваат нивниот син Ангеле и го прашале дало го сретнал некаде во Чикаго.

Потоа Ангеле си легнал да се одмори, а неговиот татко Митре сакал да дознае што имало во куферот на туѓинецот.

Кога го отворил куферот, се зачудил бидејќи внатре имало злато. Тогаш ја викнал неговата жена Мара и се договориле да го убијаат туѓинецот, бидејќи сметале дека толкаво богатство неможело да се стекни на чесен начин за 5-6 год.

Тогаш тие го убиле, со секира.

Другиот ден кога неговата ќерка им отишла на гости им кажала дека тоа навистина бил нивниот син Ангеле.

Во тој момент неговата мајка умрела од инфаркт, а неговиот татко се самоубил, се прободил со нож во срцето.

РИСТО КРЛЕ

Појавата на драмите на **Ристо Крле** на прагот на Втората светска војна беше уште една потврда дека неслучајната литература на Повардарска Македонија го пронашла своето место меѓу југословенските книжевности, поезијата на Кочо Рацин, Коле Неделковски и др. го зацврсти тоа уверување уште посигурно. Крле бил еден од првите учесници во Културно-уметничкото друштво Црни Дрим во Струга. По завршувањето на Втората светска војна се вработил како чиновник во Министерството за просвета во Скопје а долги години потоа се до своето пензионирање бил службеник на Друштвото на писателите на Македонија. Р.Крле ги напишал драмите: „Антица“, „Милиони маченици“, „Парите се отепувачка“.

ДООБЈАСНУВАЊЕ

Парите се отепувачка: скратено

Главни протагонисти во драмата парите се отепувачка се земјоделецот **Митре**, неговата жена **Мара** и нивните деца **Анѓеле** и **Ката**.

Го испраќаат Анѓеле на печалба и тој се нема вратено дома 20 год. Тој кога се враќа најпрвин оди кај својата сестра и таму смислува да не им се кажува на своите родители, неговата сестра се обидува да го вразуми, но тој сака да ги изненади. Вечерта оди кај своите родители, тие не го препознаваат мислат дека е некој странец, а тој не им се претставува. Кога си легнал да спие таткото си помислил овој има многу пари за кратко време, а мојот Анѓеле го нема 20 г. па така решил да го убие. Мајката на Анѓеле сакала да го спречи својот сопруг, но не успеала. Утредента доаѓа нивната ќерка и го бара својот брат. Кога дознаваат дека го убиле сопствениот син мајката умира од срцев удар, а таткото се самоубива.

ПРЕДАВАЊЕ

од учебникот

(информативно)

Притисни **Shift+F5**

Важно

РИСТО КРЛЕ

(1900-1975)

Ристо Крле

Ристо Крле е драмски писател кој во македонската литература се јавува во периодот меѓу двете светски војни. Неговите драми го збогатуваат мотивскиот комплекс на битовата драма, но воедно отвораат и нови перспективи во развитокот на македонската драма воопшто.

Роден е во Струга, како син на струшки чевлар, чиј занает и самиот ќе го изучи во детството, а и ќе го наследи во семејните незгоди по раната смрт на неговиот татко. Деценијата на неговото момчештво се одвива во знакот на војните на овие простори, постојаните прекини на школувањето и неуспешниот обид во државната служба. Работејќи по Првата светска војна како чевларски работник, Ристо Крле од самиот почеток се вклучува и активно учествува во работата на Културно-уметничкото друштво, „Црн Дрим“ во Струга. Четиригодишното аматерско актерско искуство (1920-1924), ќе го поттикне и окуражи во обидот своите погледи и опсервации на светот драмски да ги протолкува. Во текот на 1925 година за време на својот престој како чевларски работник во Подградец (денешна Албанија), ќе ја чуе приказната за вистинитиот настан, што подоцна ќе го обработи во драмата *Паријте се оидејувачка* (1937). По успехот на оваа драма на сцената на скопскиот театар (декември 1938), во почетокот на 1940 година, следува успехот на драмата *Анишица*, а кон крајот на истата година е изведена и неговата драма *Милион маченици*. Битовите драми на Ристо Крле засегнуваат еден нов мотив во рамките на веќе востановените – проблемот на туѓинските влијанија и разединетоста на македонскиот општествен субјект. Токму од тие причини драмата *Паријте се оидејувачка*, од властите ќе биде посочена како „опасност по српството“. Нејзините протагонисти се огласуваат наспроти српското и бугарското влијание во Македонија. Од друга страна, во драмата *Анишица* која го тематизира XIX век, во рамките на битовиот мотив на свршувачката со стројници, авторот критички се осврнува и на присутноста на грчкото влијание меѓу Македонците. *Милион маченици* е изразено социјална драма, која морала да претрпи повеќе преработки за да се дозволи нејзиното поставување на сцена. Нејзиното создавање меѓутоа, било долго и макотрпно и се одвивало паралелно со пишувањето на драмата *Паријте се оидејувачка*. Критичкото перо на Ристо Крле, овде е насочено против бескрупулозното продирање на капиталистичкиот устрој,

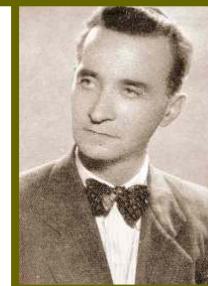

конкретно прикажано преку нелојалната конкуренција на производителот на обувки *Baita*, поради која чевларите се принудени да ги затворат своите дуќани. Во оваа драма Ристо Крле ја прикажува и сопствената судбина.

По Втората светска војна, се вработува како чиновник во Министерството за просвета, а подоцна повеќе години работи како службеник во Друштвото на писателите на Македонија. Непосредно по војната ги напишал и драмите: *Великден* (едночинка, 1950) и *Гроф Миливој* (првата слика е публикувана во 1950).

Дејството во драмата *Парише се ошејувачка*. Од моментот кога ќе слушне за стравичната случка во с. Аларуп (родителите, не препознавајќи го, заради парите го убиле единствениот син којшто по неколку години печалба се вратил дома), Ристо Крле во неа ќе ја препознае приказната на својата идна драма. За тоа колку долго во себе ја носи и творечки ја обмислува оваа идеја говори самиот во својата *Автобиографија*. Драмското дејство на убиството на Ангеле од страна на родителите директно е мотивирано во афективната состојба на заслепеност на татко му Митре, пред богатството на овој туѓинец, кој полн со пари, враќајќи се од Америка, во трагичната забуна, преноќува во неговиот дом како *друџ* - на местото на неговиот син. Посредната мотивација на драмското дејство, меѓутоа, се состои во приказот на нивната дамнешна семејна сплотеност и грижа едни за други, наспроти која стојат долги години отсуство, во кои секој од нив на свој начин се носел со маката и болката на разделбата. И во сите тие години, Ангеле, од една страна, родителите, од друга, го очекуваат неговото враќање за да можат повторно работите да си дојдат на своето место и животот да се исполни во неговата целовитост. Кога наспроти многуте години на очекување на синот, на неговото место полн со пари ќе се појави некој друг, па во Митре одеднаш избликнува сета жестина на изневереното очекување, појавата на овој човек е слика на неговата ограбеност со отсуството на синот. Интензитетот на афективната состојба на мигновена омраза на Митре му одговара на *ошсујниот* интензитет на радоста, којашто очекувана, останува изневерена во непрепознавањето на синот. Во основата на драмското дејство е трагичната грешка на навидум безопасното поигрување со родителите, чие непрепознавање на синот во *друѓиот*, ќе ги одведе во трагична грешка и во злосторство.

Композицијата на драмското дејство е остварена во пет чина. Првиот и вториот чин се случуваат во куќата на Митре и Мара, коишто тој зимски ден го испраќаат својот син Ангеле на печалба во Америка. На гости им доаѓаат соселаните, сопружниците Депа и Коте и кумата Фроса со дечињата, чиј маж е, исто така, заминат во Америка на печалба. Прикажано е пристигнувањето на

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
„КРАЉ АЛЕКСАНДАР I“
СКОПЈЕ

Секое 100000 Прогласа бр. 123 АБОРНА А
У првата слика бр. 12

У уторак, 27 децембра 1938 год.

Први пук
НОВАЦ ЈЕ УБИСТВО

Крале е југословенскиот живот у 4 чина с 5 слики

Автор: Ристо Ј. Крле
 Мотив: С. Мак Шелер

Глумец: Ј. Соколов

ЛИЦА:

У првиот акт:
 Маре сопругата на Митре
 Митре, татко на Ангеле
 Крле, мајка на Ангеле
 Ангеле, синот на Митре
 Депа, мајка на Коте
 Коте, синот на Депа
 Фроса, мајка на Депа
 Татко
 Маре, мајка на Митре

У другиот акт:
 Митре
 Маре, мајка на Ангеле
 Ангеле, синот на Митре
 Крле, мајка на Ангеле
 Ангеле, синот на Митре
 Депа, мајка на Коте
 Коте, синот на Депа
 Фроса, мајка на Депа
 Татко
 Маре, мајка на Митре

ЖАНА
 Првиот акт во 1938 год. Другиот акт во 1939 год. Третиот акт во 1940 год.

ЦЕНЕ МЕСТА:

Почеток на 8 часа
 Покрај на 10 часа

Почеток тавно у 8 часов утрин

Скопје, 27 децембра ЧОРЕК БЕЗ ЗУМОРА

гостите, нивниот пречек, како и нивната здруженост на софрата во чинот на испраќањето. Голем дел од репликите на ликовите се формални искази на благослови, кои се разменуваат при пристигнувањето, здравиците и споделувањето на храната на софрата. Во ваквиот разговор доминантно се остварува **фатичката функција на јазикот**, со своевиден „ало“-ефект, при што не се пренесува некоја нова содржина, туку само се огласува својата присутност во комуникацијата (чинот на испраќањето). Формулативниот исказ на благословите ја посочува обичајната сушност на чинот. И содржински се посочени адетите на испраќањето, се објаснува смислата на заедничката софра, посочени се магиските заштитни практики при пречекорувањето на прагот од домот, итн. Напоредно се посочуваат очекувањата од младиот Ангеле, „да бере ум“, да им помогне во сиромаштијата, во мажачката на сестра му Кате, та најпосле да се врати и самиот да се стокми со жена и семејство.

Вториот чин повторно се случува во истата одаја, во која домашните заедно со нивните гости го очекуваат враќањето на Панде од градот со вести за среќното заминување на Ангеле со останатите печалбари. Разговорите меѓу нив се сега поопуштени, (иако благословите и здравиците се повторно присутни), напати се шегуваат за да го скратат времето на чекањето, но истовремено ја отвораат и темата за ситуацијата на македонскиот човек. Во овој чин е тематизирано времето во кое се случува дејството на испраќањето на Ангеле на печалба, под турско, по Илинденското востание, во кое сопствената тешка ситуација на Македонци ја посочуваат во ропството, во изложеноста на српското и на бугарското туѓинско влијание, но и во неединственоста во врвот на револуционерното движење на Македонците.

Третиот чин се случува во селото по цели дваесет години. Овој временски скок е ударно посочен со појавата на новиот лик во драмата, петнаесетгодишната Ана, ќерка на Ката и Софре, внука на Ангеле. Посочената сценографија сугерира имотна куќа и исполнување на ветената помош од братот Ангеле. При ненајавеното враќање на Ангеле, Ристо Крле ја посочува неговата средба со непознатото во родниот крај, што го оставил пред многу години. Во новиот семеен дом на сестра му Кате, ја запознава нејзината веќе израсната ќерка, својата внука. Средбата на внуката и непознатиот вујко, всушност, најдобро ја посочува новонастаната семејна ситуација по враќањето на Ангеле. Од една страна, во нив е живо чувството за семејната блискост, од друга страна, тие се непознати еден на друг. Туѓоста на неговиот лик ќе му ја потврди и сестра му Кате, кога со Софре и жетварките ќе се врати од нива, и оттука и ќе произлезе трагичната игра и грешка на препознавањето во драмата. Во овој чин на семејна средба со сестрата и со нејзиното семејство доаѓа до израз и конечната оддршка на Ангеле по многуте години печалбарски живот. Неговото огласување наидува на општо одобрување, та сите со песна ѝ се придружуваат на општата веселба поради неговото враќање.

ЖЕТВАРКИТЕ: Адје, бре, не играј со нас мајтап. Ти ќе бараш граѓанка.
АНГЕЛЕ: (го зема куферчето и, божем прозорците се врата, ставајќи
нога на миндерот пее).

Момичиња, гугувчиња,
аман, аман, гугувчиња,
пуштете ме да поминам,
аман, аман да поминам.
Ништо лошо не ви чинам,
аман, аман, не ви чинам!

(го пушта куферчето на миндерот и ги става рацете во џебовите)

Рацете ми се зафатени,
аман, аман во џебови!
Во џебови: леблебии,
негде-годе суво грозје,
аман, аман, суво грозје!

Аман мори, сестро, убав женски свет имаме ние овде; гледај ги сиве се
убави како гулаби, и, после, како да не дојдеш овде свое да си земеш?!

ЕДНА ЖЕТВАРКА: А таму нечинат? (Се засрамува и го покрива лицето.)

АНГЕЛЕ: Таму? Мешап е светот таму!...Нема таму вакви гугутки како
вас! (Го зема куферчето и тргнува).

Четвртиот чин ги прикажува дребносите на секојдневните расправи и помеѓу
веќе остарените сопружници. Но она што како битно провејува во живо
прикажаната сопружничка ситуација на „од немај што“ – препирање е нивниот
заеднички копнеж по отсутниот син. Кога Ангеле пристигнува, според претходниот
договор со сестра му, им се претставува како печалбар, кој по неколку години работа
во Америка се враќа дома, во блискиот град. Ќе ги замоли да преспие во нивниот
дом поради незгодите кои го снашле на патот. Во разговорот со нив се распрашува
за нивниот живот, исто како што пред тоа ја распрашуваше и внука си, Ана. Тој,
пак, им раскажува за условите на печалбата во Америка, и како туѓинец, ги
распрашува и за нивниот син. Мигот во кој неговите остарени родители му го
опишуваат ликот на младото момче, што го помнат од времето на неговото
заминување, а потем го прашуваат го сретнал ли можеби некаде во Чикаго – е
уште еден израз на сета неповратност на животот минат во разделба. Ангеле потоа
си легнува, а Митре останува заинтригиран од содржината што се крие во куферот
на туѓинецот. Веројатно со неа сака да ја измери цената на сопствената и Ангелевата
мака во животот. Пред златото во куферот останува вџашен. Колку подолго го

гледа, толку повеќе се збркува: „Митрејце, жено...што велиш? Мене ми се измеша умов!...Ова е пара! ...Пара е не е играчка!“ Во својата вознемиреност пред големото богатство не може да си поверува на очите, ниту пак, верува дека е можно толку пари за пет-шест години да се спечалат на чесен начин. Во заблазнувањето ја прифаќа мислата за вината на туѓинецот како спасоносен излез од вителот на сопствената растроеност. Веројатно е дека туѓинецот му е најмногу виновен, што не е Ангеле:

МИТРЕ: Мака ја! *(Како на уше)* Ова куче не ги има само спечалено, слушај ме ти, мене! Овој има отепано некого за да дојде до овие пари! А кога тој можел некого да отепа што јас не би го отепал него и да станам богат човек? Како ги спечалил – така нека ги загуби! Секирата на ова куче!

Последниот, петтиот чин на драмата ги прикажува Митре и Мара во утрото по сторениот грев, - вителот на страстите е стивнат, останато е само каењето поради стореното од кое нема враќање назад. Доаѓањето на Ката, Софре и Ана, ги води сознанието на Митре и Мара кон *ирейознавање* на стореното злосторство. Дејството на драмата е решено во синцирот на трагичната смрт. Мара умира во мигот кога разбира дека убиениот е Ангеле. Митре со нож се прободува под срцето.

Ликовите на драмата, сеедно дали станува збор за нивната поединечна или колективна појава, се огласуваат сосема во согласност со одделните улоги во рамките на патријархалната семејна, и воопшто, општествена структура на македонското село. Единствена разлика внесува национално освестеното огласување на кирацијата Панде.

Да се запамети: Одликите на битовото во драмата се прикажани во обредната јазична изведба на комуникацијата, приказот на обичаите, верувањата и со улогата што народната песна ја има во драмата

Прашања и задачи:

1. Посочи ја битовата типизираност на одделните ликови во драмата!
2. Во обичаите, народните верувања и толкувањето на знаците како претскажувања, посочи ги координатите на битовиот светоглед на прикажаниот свет во драмата!
3. Прочитај ја во продолжение наведената одломка од драмата и одговори која доминантна функција ја имаат јазикот и разговорот што се одвива меѓу прикажаните ликови:

ДЕПА: Далеку, срце, многу, како што кажуваш...Господ да ми те варди и да ми те чува од лошо. Некој касмет поголем да ти наврати таму да си спечалиш, пак да си дојдеш да те жениме.

АНГЕЛЕ: Да си жива и здрава, стрино. Вам Димче да ви дојде со здравје.

МИТРЕ: Здрами си, Коте!... Пак за добро идење и за радост да ми идете. (*Пие и му го подава ѓаџурчето на Колеџа*). Повели, напи се да видиш каква е.

КОТЕ: На здравје! (Го зема пагурчето и се крсти). Ај со здравје да си оди, жив и здрав да си се врати и со повеќе пари! Здрами си! (*Пие*). Охо, хох!... (*џи го дава ѓаџурчето на Деџа*). На, земи, жено, напи се. Убава била.

ДЕПА: Знае Митре дека не пијам од пуштава глава, ама колку за молитва ќе лизнам. (*Се крсти*). Ај, со здравје да си оди, жив и здрав да си се врати и со повеќе пари. Ај, пак, кога ќе спечали нека каже една невеста да му бараме.

МАРА: А, за тоа тебе ти оди по рака...

ДЕПА: За таа работа ич да не берете гајле, мое гајле е тоа; само вие речете кога ќе сакате и јас сум готова... Ангеле, срце, со здравје да си одиш! Митре, Митрејце, здрамите си! (*Пие*).

(Ангеле излегува).

МИТРЕ и МАРА: Пи на здравје. (*Ойкако се најџа*). На здравје нека ти е!

ДЕПА: Да сте ми здрави и живи.

4. Посочи ја улогата на народните песни во драмата! Посочи го драмскиот израз во понапред наведената народна песна што ја изведува Ангеле, задевајќи ги жетварките, но и во другите песни со кои изобилува третиот чин на драмата!

5. Завршницата на драмата е означена со песната што во народен дух на местото на трагичната разврска на настаните ќе ја испее Ката. Како е прикажана врската помеѓу животот на заедницата и народната песна? Размисли и врз основа на другите песни во драмата!

Антон Панов, Димче Стефановски и Ристо Крле

Користена литература:

„Парите се отепувачка“ од Ристо Крле
„За матуранти“ од Билјана Богданоска

НЕДОРАЗБИРАЊЕ

АЛБЕР КАМИ

Albert Camus

проф. Горан Станикевски-Горјански

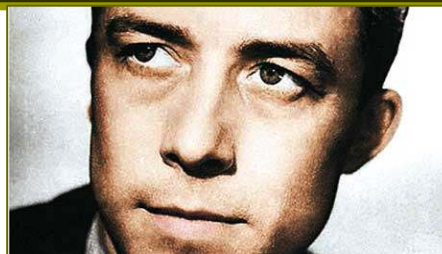
ПРЕДАВАЊЕ

АЛБЕР КАМИ
(1913-1960)

ДРАМСКО ТВОРЕШТВО -НЕДОРАЗБИРАЊЕ-

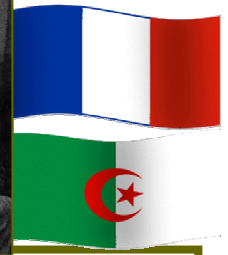

Притисни Shift+F5

АЛБЕР КАМИ (1913-1960)

- **Албер Каму** е претставник на современата литература и според правецот и времето во кое творел нема голема врска со нашите драматурзи од времето меѓу двете светски војни. Но, инспирацијата за драмата „Недоразбирање“ е поврзувачката нитка. Имено, Албер Каму прочитал во весник за случката која со години го измачувала.
- **Р.Крле да ја напише „Парите се отепувачка“, и тој, на свој начин ја обработил истата тема. Додека Крле се трудел да ја задржи вистинитоста на приказната, да ја смести во автентичниот македонски амбиент прикажувајќи ги безбројните обичаи, за Каму приказната е само приказна, идеја да го смести нештото во свои рамки.**
- Како автор на апсурдот, покрај „Странецот“ и „Недоразбирање“ ги носи истите елементи – безначајноста на егзистирањето, бесмислата на животот, изгубеноста на човекот во новото општество.

НЕДОРАЗБИРАЊЕ (драма во три чина)

ЛИКОВИ:

Марта (сестрата)

Марија (сопругата)

Мајката

Јан (синот, братот на Марта и сопругот на Марија)

Старецот (служителот)

КРАТКА СОДРЖИНА на драмата

- **Дејството** се случува во некое запустено, зафрлено место, во некоја крчма каде Мајката и ќерка и Марта издаваат соби на случајните, ретки минувачи. (Подоцна се споменува дека националноста на Јан е Чех, но тоа воопшто не е важно).
- Уште веднаш, дијалогот меѓу Мајката и Марта за новиот гостин провоцира сомневања кај читателот дека тие прават нешто нечесно:

- **МАРТА:** Имашлив ли е?
- **МАЈКАТА:** Не го згрижи цената.
- **МАРТА:** Ако е имашлив, уште поарно. Ама, исто така, тој треба да биде и сам.
- **МАЈКАТА:** (изнемоштено) Сам и имашлив, да. И, тогаш повторно ќе треба да почнеме.
- **МАРТА:** Ќе почнеме, навистина. Ама затоа, пак, ќе ни се исплати трудот.
- Уште пократко, Ками успева да ни го долови ликот на Марта која никогаш не се смее, освен, како што вели самата – кога е сама во својата соба, која со своите груби црти и немладешко однесување е премногу сериозна и „тврда“. Многу брзо – уште во воведот тој ги искажува нејзините стремежи, нејзините идеали за животот, како и начинот на кој планира да ги исполни:
- **МАРТА:** Ах, мајко! Кога ќе собереме многу пари и кога ќе ја напуштиме оваа бескрајна рамнина, кога ќе ја оставиме зад себе оваа крчма и овој врнежлив град, и кога ќе ја заборавиме оваа пуста земја, дента кога ќе бидеме најнакрај, пред морето за коешто толку мечтаам, во тој ден, ќе ме видиш како се смеам. Ама, за да се живее покрај море, требаат многу пари. Затоа, не треба да се плашиме од зборовите. Затоа, треба да се зафатиме со она што ќе дојде. Ако тој е доволно имашлив, мојата слобода ќе почне, можеби, со него.

- Од зборовите на Марта се гледа дека таа се чувствува како во затвор, закована во пустелијата на својата душа и дека мечтае за ослободувањето, за ширината на морето, кога ќе се чувствува среќна. Всушност, несреќната Марта ја бара среќата преку парите, преку туѓата смрт, само за да избега од... себеси и својот корен, да избега далеку од сомневањата дали е таа доволно вредна за љубовта на мајка и`.
- Луѓето што доаѓаат во нивната крчма се жртви на нејзината рамнодушност кон животот – таа ги убива тешејќи се дека мирно и спокојно ги праќа во „другиот свет“, без болка, успивајќи ги, баш како што таа (и мајка и) би сакале да си умрат. Туѓиот живот за Марта нема никаво значење, убиствата ги извршува без трошка грижа на совест, божем за нејзина „виша“ цел – среќата во нејзниот безначаен живот.

- Мајката, пак, се чини, прави се, само да и удоволи на ќерката – зашто само таа и останала. Сопругот починал, синот одамна заминал без никаков абер.
- И веќе на деветтата страница од драмата е дијалогот:
- **МАРТА:** Мајко, ќе треба да го отепаме.
- **МАЈКАТА** (потивко): Несомнено, ќе треба да го отепаме.
- **МАРТА:** Некако чудно го велите тоа.
- **МАЈКАТА:** Снемоштена сум, навистина, и во најмала рака би сакала овој да биде последен. Отепувањето страшно истоштува. Не ми е многу грижа дали ќе умрам покрај морето или среде нашава рамнина, меѓутоа, толку би сакала по ова заедно да си замине.

- Дијалог во кој гледаме две сурови злосторнички, убијци, за кои очекуваме во наредните страници да се променат и очовечат, да ги здобијат нашите симпатии на било кој начин. Мајката тоа до некаде и го успева, но Марта, Марта е иста како Странецот – бесчувствителна, корава, речиси како некој вонземјанин што не може да ги разбере луѓето коишто чувствуваат. За неа нема симпатии, таа не сака ни да ги здобие, единствено што посакува е ослободување – широкото море, ослободување од потрагата на љубовта од мајка си; ослободување од стегите на убиствата кои не и значат повеќе од обична дремка и одмор од секојдневието.

- Во меѓувреме Јан (синот) разговара со својата сопруга Марија и ја убедува дека начинот кој го избрал да се појави пред своите најблиски е правилен. Бидејќи не го препознале веднаш, тој одлучува да остане во крчмата како туѓинец за да ги набљудува од страна. Навреден е што не го препознаваат и што наместо голем пречек на печалбарот тие му даваат пиво кое тој си го плаќа како и секој друг гостин. Марија не го поддржува во намерите и се сомнева дека се ќе испадне како што треба. Таа не може да сфати како мајката не си го препознала синот, зашто мајките секогаш ги препознаваат своите синови. Таа го убедува дека треба да ги каже едноставните зборови „јас сум“ – да биде искрен, а не да игра непотребни игри.

- **ЈАН:** Овде дојдов да ја донесам печалбата и, ако можам, среќата. Кога научив за смртта на татко ми, одеднаш разбрав дека сум одговорен за нив двете и, така, сега го правам она што треба. Ама претпоставувам дека не е толку лесно, како што обично се вели, дома да се вратиш; треба да помине време па од еден туѓинец да станеш син.
- **МАРИЈА:** Тогаш, зошто не се јави дека се враќаш? Има случаи кога човек треба задолжително да постапи како другите луѓе. Кога сака да го препознаат треба да си го каже името, тоа барем е јасно. Инаку, завршува со тоа што се се замешува, ако човек се претстави за некој што не е. Зошто да не те сметаат за туѓинец во куќата во која се претставуваш како туѓинец? Не, не, сево ова не е разумно.

- Убава е постапката на Јан да се врати дома за долгот што го чувствува кон мајка си да го исполни, иако не го усреќува. Но, зошто мора да прави претстава – зошто сака да ги преиспитува? Дали се тие доволно добри да им го даде она што им го ветил – парите што ги спечалил – по кои тие го пратиле и го чекале цел живот, од кои одамна се откажале?
- Иако Марија се труди да го разубеди во начинот кој го избрал со својата чиста и искрена љубов, тој е упорен и на крајот ја оттргнува од себеси праќајќи ја да преспие на друго место, а него да го остави сам во куќата на мајка си.

- Во пансионот неговите генералии ги запишува Марта, но таа не го ни погледнува пасошот кој тој и го подава со надеж дека ќе го види името и се ќе се разјасни. Јан се обидува да разговара со неа, но таа не сака да го третира поинаку од сите останати гости и туѓинци – па не се впушта во разговор. Доаѓа и Мајката која ги препрочитува генералиите и која внесува емоции во разговорот, па дури, во еден момент го нарекува „синко“ – предупредувајќи го дека рацете се уште и се силни, речиси молејќи тој да сфати дека тука не го чека ништо добро.

- **МАЈКАТА:** Зошто му зборував за моиве раце? Ако, сепак, ги погледаше можеби ќе го разбереше она што Марта му го кажа. Би разбрал и би си заминал. Ама, тој не разбира. Самиот си ја бара смртта. А, јас само би сакала да си замине за да можам, уште ноќва, да си легнам и да си заспијам. Остарев многу!
- На **крајот од првиот чин** двете жени се соочуваат со моментот – или ќе се решат да го убијат туѓинецот ноќта или воопшто нема да го убиваат. Ги тревожи единствено тоа што и двете се поразлични од другпат кога биле сосема рамнодушни кон убиствата што ги извршувале, мајката снемоштена, а Марта раздразнета. Оваа ситуација за момент влева надеж кај читателот дека можеби сепак се ќе заврши добро и дека тие сепак навреме ќе дознаат кој е тој.

- И на почетокот од **вториот чин** продолжува таа надеж поради двоумењето на Јан. Тој ги преиспитува зборовите на Марија, почнува да верува во нив и кога ќе реши да си замине – веќе ќе биде доцна. Старецот (слугата) му го носи отровниот чај кој го испива, и потоа целата процедура на убивањето си го добива својот вообичаен тек. Тие двете го носат во надојдената река и го фрлаат да се удави заедно со сите претходни туѓинци кои ги ограбувале за да ја купат „среќата“ на Марта.
- Во **третиот чин** – се е веќе завршено. Убиството е извршено, Старецот средува, Марта чувствува нова животна енергија, нов полет, речиси среќа, а мајката е уште повеќе снемоштена. Средувајќи, Старецот го наоѓа пасошот на туѓинецот и и го подава на Марта. Таа тогаш за првпат го чита името и иако дознава што се случило – не реагира никако, сосема мирно и студено само и го дава на Мајката за и таа да ја дознае вистината.

- **МАЈКАТА:** (со безизразен глас) Ете, убаво знаев дека еден ден вака ќе се случи, оти тогаш и тоа ќе има крај.
- **МАРТА:** (доаѓа до шанкот) Мајко!
- **МАЈКАТА:** (со истиот глас од пред малку) Доволно е Марта, доста живеев. Поживеев повеќе од мојот син. Јас не го препознав и јас го отепав. Сега, мжам да појдам да му се придружам на дното на реката каде што тревата веќе го покрива неговото лице.
- **МАРТА:** Мајчице! Белки нема да ме оставите сега сама?
- **МАЈКАТА:** Многу ми помагаше Марта, и жал ми е што ќе те оставам. Ако може ова уште нешто да значи, треба да кажам дека на свој начин ти беше добра девојка. Секогаш ме почитуваше, се токму како што треба. Ама, сега, снемоштена сум и моево старо срце, коешто мислев дека се стаило, повторно го фати болката. Веќе не сум толку млада за да се справам со неа. Впрочем, кога една мајка веќе не е кадарна да си го препознае синот, тогаш нема што да бара на овој свет.

□ Марта се обидува да ја одврати мајката од намерата да умре, но во разговорот само ќе го дознае она што од секогаш се плашела – дека иако таа била добра ќерка, мајката повеќе го сакала синот кој бил отсутен. Синот, кој според Марта, имал среќен и исполнет живот, живот покрај морето (слободен), живот исполнет со љубов – и живот кој не е грев да заврши, зашто грев е нејзиниот – во кој не почувствувала ништо! Неможејќи да се бори против желабата на мајката, Марта ќе се помири:

- **МАРТА:** ...Толку сум далеку од она што го милувам, и за мојата оддалеченост нема лек. Го мразам, го мразам зашто тој го постигна она што го сакаше! Јас, пак, како татковина го имам овој затворен и затемнет простор каде што небото е без хоризонт, за мојата глад ја имам овдешната кисела слива и ништо за мојата жед, освен крват за да ја засити. Ете, тоа е цената што треба да се плати за нежноста на една мајка! Тогаш нека умре, бидејќи никогаш не сум била сакана! Повторно нека се затворат вратите околу мене!...
- Единствената надеж за среќа Марта ја губи. Се е мрачно, темно, кисело и горко во нејзиниот живот. Се е затворено. Ни морето веќе нема да и го пружи задоволството. Нема слобода за неа.

- Во **последната слика на драмата** во куќата на Марта доаѓа Марија барајќи си го својот љубен сопруг. Марта ладнокрвно и ја кажува вистината дека ноќта го убиле и дека сега и мајката му се придружува во реката. Чувствителната и расплакана Марија предизвикува гадење кај Марта. За неа, сега сите сметки се расчистени, и пак таа е губитникот.
- **МАРТА:** Да не преувеличуваме. Вие го загубивте мажот, јас ја загубив мајка ми. И покрај се, ние сега сме раздолжени. Меѓутоа, вие загубивте само еднаш, откако се најивеавте со години и без тој да ве отфрли. Мене, пак, мајка ми ме отфрли. Сега, таа е мртва и јас сум губитник – по вторпат.
- Толку се згадува од чувствата што ќе рече:

- **МАРТА:** Не допирајте ме, веќе еднаш ви реков. При помислата дека една човечка рака би можела да ми ја пренесе својата топлина пред да умрам, при помислата дека што и да е што личи на човечката нежност би можело уште да ме следи, во моите слепоочници чувствувам дека удира сета жар на крвта.
- Марија, пак, ја губи надежта дека ќе најде утеха кај единствената блиска на својот маж, ја губи надежта дека воопшто ќе може да најде утеха за загубата, па се свртува кон небото барајќи помош.

- **МАРИЈА** (низ силен пискот): Оф, Господи, не можам да живеам во оваа пустина! Тебе ќе ти зборувам и ќе знам да ги најдам моите зборови. (Паѓа на коленици). Да, Тебе ти се предавам. Смилувај се, сврти се кон мене! Слушни ме, подај ми ја Твојата рака! Смилувај се, Господи, над оние што се сакаат и што се разделени!
- (Се отвара вратата и се појавува стариот служител).
- **СТАРЕЦОТ**: (со јасен и цврст глас) Ме повикавте?
- **МАРИЈА** (свртувајќи се кон него): Ох! Не знам! Ама, помогнете ми, потребно ми е некој да ми помогне. Смилувајте се и прифатете да ми помогнете!
- **СТАРЕЦОТ** (со истиот глас): Не!

- Вака, сосема безнадежно завршува драмата, фрлајќи не во една депресија, во соочување со самите себе. И со сознанието дека никој не може да ни помогне, дека во болката секогаш сме сами и сами треба да ја преболеме. Или да издржиме, или да и се препуштиме како што тоа го прави Мајката.

- **Апсурдот**, толку препознатлив во творештвото на Ками, јасно го забележуваме и во драмата „**Недоразбирање**“.
- **Апсурдно** е непрепознавањето на синот, очекувањето на разврската на недоразбирањето, апсурден е животот на мајката – но носител на апсурдноста на современиот човек е секако Марта (ќерката). Трошка морал не останува во неа. Таа на почетокот се труди да биде добра ќерка, но во меѓувреме извршува безброј убиства за да си го оствари својот сон. Кога ќе го убие братот, таа продолжува да мечтае за својата слобода за идниот убав живот, оправдувајќи се дека тој веќе го проживеал своето. Дури кога ќе се убие мајката таа ја сфаќа целосната бесмисла и апсурдот на своето постоење. Затоа и е дури смешна реакцијата на Марија и нејзината желба за одболување на болката и за продолжување на среќата. Зашто среќа – според Марта не постои!

За подобро сфаќање на драмата добро е да им обрнеме внимание на зборовите на Ками кој поради необичните критики и збунетоста на публиката почувствувал потреба да образложи некои нејзини аспекти:

- **„Недоразбирање“** е напишано во 1941 година во окупирана Франција. Тогаш живеев, против својата волја, во планинскиот дел од Централна Франција. Таа историска и географска ситуација беше доволна за да го објасни видот клаустрофобија од која тогаш страдав и која се одразува во таа драма. Точно е дека во неа тешко се дише. Ама сите во тоа време тешко дишевме. Тоа ни малку не влијае тегобноста на тој текст да ми пречи колку што и пречеше и на публиката. За да му влеам храброст на читателот при пристап кон драмата, однапред ќе му предложам: 1) да ја прифати можноста дека пораката на драмата не е во целост негативна; 2) да го набљудува „Недоразбирање“ како обид да се создаде модерна трагедија.

- Синот кој сака да го препознаат иако не го открил своето име и кого го убиваат неговата мајка и сестра, во чисто недоразбирање, тоа е содржината на оваа драма. Без сомнение, тоа е мошне песимистична визија на човечката судбина. Ама таа може да се определи со определен оптимизам, барем кога станува збор за човекот. Бидејќи, впрочем, се ќе беше поинаку ако синот рече: „Тоа сум јас, еве го моето име“. Тоа ќе значеше во еден неправичен и рамнодушен свет, човек може да се спаси себеси и другите, ако прибегне кон најпростата искреност и кон вистинскиот збор. Јазикот, исто така, ги збунува гледачите. Знаев дека ќе биде така. Да ги облечев своите ликови во пеплум, можеби сите ќе плескаа. Напротив, намерата ми беше моите современи ликови да проговорат со јазикот на трагедијата.

- Да ја кажеме вистината, ништо не е потешко од тоа, бидејќи треба да се изнајде јазик доволно природен за да можат современите луѓе да го говорат, и доволно необичен за да може во него да се почувствува трагичниот тон.

За да се доближам до тој идеал, се обидов да ја искористам постапката на оддалечување каога станува збор за карактерите и на двосмисленоста кога станува збор за дијалозите. Кај гледачеот требаше во исто време да поттикне истовремено чувство на близост и на отуѓеност, во гледачот и читателот. Меѓутоа, не сум сигурен дека ја постигнав вистинската мера.

- Што се однесува за ликот на стариот слуга, тој не е задолжително симбол на судбината. Кога еден лик кој ја преживеал драмата го повикува бога, тој е оној што се одзива. Ама и тоа е, можеби, само уште едно недоразбирање повеќе. Ако тој и вели „не“ на онаа која го моли за помош, тоа само значи дека тој нема намера да и помогне и дека по определена граница на страдањето и неправдата никој повеќе не може никому да му помогне ниту страдањето може да се подели.
- Не верувам, впрочем, дека овие објаснувања ќе имаат некаква полза. И понатаму мислам дека „Недоразбирање“ е лесно разбирливо дело под услов да се прифати неговиот јазик и да се поверува во длабоката ангажираност на писателот. Бидејќи театарот не е игра, во тоа сум уверен.“

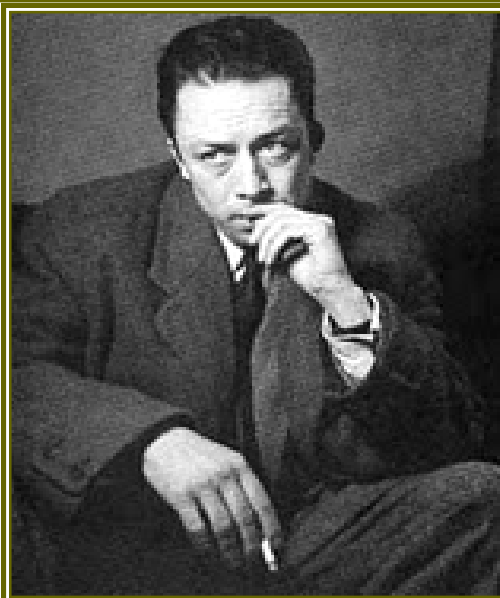

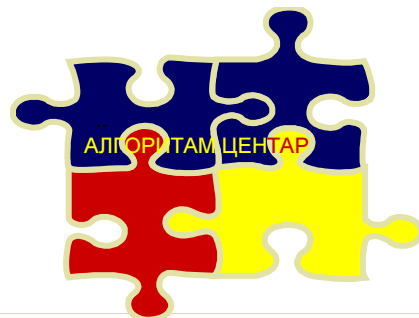
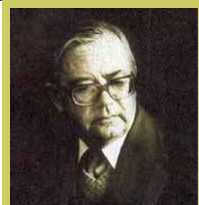

Користена литература:

„Недоразбирање“ од Албер Ками

„Модерната трагедија на Албер Ками“
од Јадранка Владова

search ID: jfa1400

ГО ЧУВАМ СВОЕТО

Додека пишувам на кирилица **ПОСТОЈАМ!**

